

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai

DĖL EUROPOS KOMISIJOS PASIŪLYMO DĖL EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVOS DĖL DARBO SKAITMENINĖSE PLATFORMOSE SĄLYGŲ GERINIMO 2021/0414(COD).

Lietuvos verslo konfederacija (LVK), atstovaudama savo narius – didžiausias Lietuvoje veikiančias paslaugas teikiančias skaitmenines platformas, teikia nuomonę ir pasiūlymus dėl Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo pasiūlymo Nr. 2021/0414(COD).

LVK palaiko Europos Komisijos šiai iniciatyvai iškeltą tikslą – gerinti darbo sąlygas **darbuotojams** ir padėti tvariam skaitmeninių platformų, veikiančių ES, augimui. Vis dėlto, tuo pačiu atkreipiame dėmesį ir negalime sutikti su griežtu darbo santykių reguliavimu, numatytu siūlomos Direktyvos 4.2 straipsnyje, kuris lems pajamų sumažėjimą didžiajai daliai platformų partnerių. Jei valstybių narių ir Europos Parlamento diskusijų metu Direktyvos pasiūlymas nebus patobulintas, šimtai tūkstančių žmonių Europoje gali netekti esamų pajamų, galimybės išlaikyti pajamas praradus darbą ar papildomai užsidirbti.

Manome, kad būtina koreguoti Direktyvos pasiūlymo 4.2 straipsnio formuluotes taip, kad skaitmeninių platformų partneriai išlaikytų teisę pasirinkti jiems tinkamiausią darbo santykių formą. Taip pat darbo santykių prezumpcijos apibrėžimas turi tenkinti daugumą (daugiau nei pusę) sąlygų, numatytų apibrėžime. Tai užtikrintų, kad skaitmeninių platformų partnerių interesai būtų apsaugoti ir nebūtų dirbtinai stabdomas skaitmeninių platformų ir jų organizuojamų paslaugų sektoriaus augimas Europos Sąjungoje.

1. Problemos esmė

Lietuvoje yra apie 5000 aktyvių kurjerių ir apie 9000 pavežėjų, didžioji dauguma jų renkasi dirbti mažiau nei 40 val. per savaitę (96% proc. kurjerių ir 82,5% pavežėjų). Atliekant apklausas Lietuvoje ir tyrimus visoje ES buvo nustatyta, jog **darbas platformose didžiajai daliai kurjerių ir pavežėjų yra antroji darbo vieta ar papildoma veikla**. Platformose dažniausiai dirba studentai ir asmenys, dirbantys pilnu etatu kitose darbovietėse, pensininkai ar kitą individualią veiklą vykdantys asmenys. Priežastys, paskatinusios rinktis partnerystę su platforma, yra labai individualios, išskyrus vieną – lankstumą. **Platformų lankstumas yra esminis skaitmeninių platformų privalumas, skatinantis asmenis rinktis teikti tokias paslaugas**. Net 2/3 visų apklaustų kurjerių ir pavežėjų Copenhagen Economics¹ atliktame tyrime teigia, kad lankstumas yra pagrindinė priežastis, kodėl pasirinko partnerystę su skaitmeninėmis platformomis. Net 70 proc. visų respondentų teigė, kad vertina

¹ <https://www.copenhageneconomics.com/publications/publication/study-of-the-value-of-flexible-work-for-local-delivery-couriers>.

lankstumą labiau nei (hipotetiškai) 15 proc. didesnes pajamas darbo santykių su skaitmenine platforma atveju.

Dabartiniame Direktyvos pasiūlyme darbo prezumpcija yra kolektyvinė, o ne individuali. Tai reiškia, kad ***nors didžioji dauguma pavežėjų ir kurjerių nenori būti įdarbinti*** pagal darbo sutartis (tai įrodo visi be išimties tyrimai bei apklausos), įgyvendinant Direktyvoje numatomą reguliavimą ***jie privalėtų būti įdarbinami pagal darbo santykius reguliuojančius teisės aktus***. Darbas pagal darbo sutartis yra niekaip nesuderinamas su tuo, ką šie asmenys šiuo metu vertina labiausiai, t.y. galimybes naudoti kelias platformas, galimybes pačiam spręsti kada teikti paslaugas.

Darbuotojo statusas ir darbas pagal darbo sutartis šiems asmenims reiškia darbo grafikus, darbo ir poilsio laiką, griežtas atsakomybes ir kitus išipareigojimus darbdaviui, dėl kurių Lietuvos ir ES gyventojai negalės remtis platformomis kaip papildomų pajamų šaltiniu. Copenhagen Economics atlikta apklausa bei tyrimas parodė, kad ne tik Lietuvoje, bet ir visoje ES platformos suteikia asmenims galimybę užsidirbti papildomų pajamų. Tyrimo ataskaitoje tyrėjai nurodo, kad iki 250 tūkst. kurjerių nebeteiktų paslaugų, jei prarastų lankstumą, kurį suteikia savarankiško darbo modeliai.

Teigiamai vertintinas ir skaitmeninių platformų suteikiamo lankstumo amortizuojantis poveikis darbo rinkoje, kurio nederėtų silpninti. 2020–2021 m. karantinų laikotarpiu daliai didmiesčio gyventojų praradus darbus arba išsiųstiems į prastovas, dalis asmenų tapo kurjeriais ir pavežėjais, kad išlaikytų iki tol gautą pajamų lygį. Taip buvo sumažintas krūvis socialinės apsaugos sistemai. Darbo rinką greitai amortizuojantis vadinamosios dalijimosi ekonomikos poveikis galimas tik egzistuojant reguliavimui, užtikrinančiam lankstų asmenų dalyvavimą dalijimosi ekonomikoje.

Taip pat mus neramina tai, kad iš vienos pusės siūloma palikti valstybėms narėms galimybę nacionalinėje teisėje bei kolektyvinėmis sutartimis nustatyti darbo sąlygas, kyla klausimas, kaip tai veiks, kuomet Europos Komisijos pasiūlyme išdėstomi itin aiškūs ir konkretūs kriterijai darbo santykiams nustatyti.

2. Pasiūlymai

Direktyvos pasiūlymo 4 straipsnio 2 dalyje numatyti kriterijai, kuriais remiantis siūloma reguliuoti darbo santykius, gerokai viršija ES Teisingumo Teismo jau suformuotą praktiką. Svarbu ir tai, kad priėmus siūlomą reguliavimą, asmenų teisės teikti savo paslaugas per skaitmenines platformas būtų smarkiai apribotos. ***Siūlome Direktyvoje nustatyti ne tik apibrėžiančius kriterijus, kada ekonominiai santykiai prilyginami darbo santykiams, bet ir aiškius kriterijus, kuriuos įgyvendinus platformos darbuotoją būtų galima priskirti savarankiškai dirbančiam asmeniui.*** Šio siūlymo įgyvendinimas prisidėtų prie teisinio aiškumo sumažinti skaitmeninių platformų galimai patirsiamą perteklinių bylinėjimosi kaštų riziką.

Manome, kad galima remtis jau suformuota teismų praktika, konkrečiai ES Teisingumo Teismo 2020 m. balandžio mėn. sprendimu Yodel byloje, kurioje teismas nustatė šiuos požymiais, kuriems esant, skaitmeninės platformos partneris laikytinas paslaugų teikėju (angl. *contractor*): 1) asmens teisė spręsti, kiek laiko teikti paslaugas; 2) asmens teisė teikti paslaugas kitose platformose; 3) teisė atsisakyti teikti paslaugas; 4) teisė paslaugas teikti ne pačiam.

Net ir tais atvejais, kai konkrečios skaitmeninės platformos veiklos modelis atitinka 4 straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus darbo santykiams ir platformos darbuotojai pagal Direktyvos reguliavimą

turėtų būti įdarbinami pagal darbo sutartis, turi būti numatyta galimybė paprastai ir nesudėtingai asmeniui pačiam nuspręsti ir individualiai išreikšti savo valią, jei jis nenori dirbti pagal darbo santykius. Ši teisė asmeniui pačiam apsispręsti neturi būti apsunkinta sudėtingomis procedūromis.

Direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje numatytų kriterijų, kuriuos atitikus preziumuojami darbo santykiai, skaičius, turi būti padidintas bent iki trijų. Kriterijų sąrašas turi būti galutinis ir visiškai suderintas ES lygmeniu, kad būtų išvengta teisinio netikrumo ir skirtingo teisinio reguliavimo ES šalyse.

Direktyvos 4 straipsnio 2 dalies (a) punkte numatytas kriterijus dėl platformų vaidmens nustatant užmokesčio ribas prieštarauja visai platformų ekonomikos esmei. Šiuo metu platformos konkuruoja nustatydamos geriausią kainą, kad būtų suderinta pasiūla ir paklausa, atsižvelgiant į vairuotojų ir keleivių, kurjerių ir klientų interesus. Sunku įsivaizduoti, kaip veiktų platformų paslaugos, jei klientai su kiekvienu vairuotoju turėtų derėtis dėl kelionės kainos, arba su kurjeriu dėl maisto ar produktų pristatymo kainos. Manome, kad šio kriterijaus turėtų būti atsisakyta visiškai arba bent jau palikta teisė platformoms nustatyti kainos „grindis“.

Direktyvos 4 straipsnio 2 dalies (b) ir (c) punktuose numatyti kriterijai prieštarauja vyraujantiems klientų lūkesčiams, kad platformos prisiims atsakomybę už paslaugų kokybę. Platformos kelia minimalius reikalavimus kurjeriams ir pavežėjams ir yra priverstos vertinti jų atliekamas paslaugas, kad galėtų užtikrinti paslaugų kokybę galutiniams vartotojams. Praktikoje platformos turi atvejų, kai privalo reaguoti ypatingai skubiai, pavyzdžiui jei klientas pavežėjimo atveju praneša apie kelionės metu pažeidžiamas Kelių eismo taisykles. Pažymėtina, kad klientui negalint pasirinkti konkretaus kurjerio ar pavežėjo, platforma prisiimdama atsakomybę už tam tikras savo partnerių teikiamos paslaugos ypatybes, pavyzdžiui, malonų bendravimą, paslaugumą, Lietuvos Respublikos teisės aktų laikymąsi, užtikrina geresnę teikiamų paslaugų kokybę. Dėl šių priežasčių manome, kad minimalių reikalavimų paslaugų kokybei užtikrinti pagrindu neturėtų būti preziumuojami darbo santykiai.

Pabrėžtina, kad skaitmeninės platformos ir paslaugos teikėjo partnerystės prilyginimas darbo santykiams nėra tikslas savaimė. Europos Komisijai siekiant gerinti darbo sąlygas, direktyva būtų galima sudaryti sąlygas visiems skaitmeninių platformų partneriams padaryti prieinamu socialinį, nedarbo ir sveikatos draudimą. Darbo santykių prezumcija pati savaimė niekuo nežada Europos piliečiams geresnių socialinių garantijų, tačiau neišvengiamai apriboja jų itin vertinamą lankstumą. Atsižvelgiant į kurjerių ir pavežėjų itin vertinamą lankstumą bei jų atliekamos veiklos pobūdį, visiškai prilyginti šių asmenų veiklą darbo santykiams būtų nei tikslu, nei patrauklu patiems kurjeriams ir pavežėjams.

Dėkojame už galimybę pateikti nuomonę bei pasiūlymus, tikimės, kad rengiant ir derinant Lietuvos poziciją vyks diskusijos su socialiniais partneriais ir šio sektoriaus atstovais.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Eglė Radišauskienė

Originalas nebus siunčiamas. Vilius Kriaučiūnas, el.p.: vilius@lvk.lt; tel. +370 5 212 1111